

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärke:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
10.06.2014
RT I, 12.06.2014, 4

Riigilõivuseaduse § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 10.06.2014

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-14-14
Otsuse kuupäev	10. juuni 2014
Kohtukoosseis	Eesistuja Priit Pikamäe, liikmed Tõnu Anton, Lea Kivi, Hannes Kiris ja Jaak Luik
Kohtuasi	Riigilõivuseaduse § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseaduslikkuse kontroll
Menetluse alus	Harju Maakohtu 21. veebruari 2014. a määrus tsiviilasjas nr 2-14-910
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada riigilõivuseaduse § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis põhiseadusegavastuolus olevaks ja kehtetuks osas, mis sätestab, et võlgniku, tema surmakorral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või tööhõigussuhtest tulenevanõude alusel töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse muul viisil esitamisel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA MAAKOHTU MÄÄRUS

1. Liliانا Barinova esitas Harju Maakohtule 8. jaanuaril 2014 posti teel võlgniku pankrotiavalduse.

2. Harju Maakohus võttis 21. veebruari 2014. a määrusega L. Barinova pankrotiavaldusemenetlusse. Kohus leidis, et kohtuasja lahendamisel on asjassepuutuv säteri riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 8, mille kohaselt tuleb võlgnikupankrotiavalduselt tasuda riigilõivu 10 eurot. Maakohus tunnistas RLS § 57 lg 8 põhiseaduse vastaseks osas, mille kohaselt võlgniku, tema surmakorral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandjast vastu pankrotiavalduse esitamisel tööhõigussuhtest tuleneva nõude alusel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektroonilisel esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja määras tasutavaks riigilõivuks 5 eurot.

3. Kohus oli seisukohal, et avalduselt tasutava riigilõivu määr riivab esmajoones PS § 15 lg 1 esimeses lauses sätestatud igaihe põhiõigust kohtussepõrduda, PS §-s 32 sätestatud omandipõhiõigust ja PS §-s 12 tagatud võrduspõhiõigust. RLS § 57 lg 8 kohtleb erinevalt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu ja muul viisil avalduse esitanud isikuid.

4. RLS § 57 lg 8eesmärgiks on maakohtu hinnangul menetlusökonoomia. Kohus leidis, et riigilõivumäär, mis erineb veebilehe www.e-toimik.ee kaudu esitatava avalduse jaoks ettenähtud määrast, ei ole proportsionaalne ega põhjendatud.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

5. Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et RLS § 57 lg 8 on põhiseadusega kooskõlas. Komisjon märkis, et praegusel juhul ei ole riigilõivu soodus- ja täismäära erinevusmärkimisväärne.

6. Õiguskantsler leiab, et RLS § 57 lg 8 on osas, mis näeb ette erineva suurusega riigilõivumäärad võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks sõltuvalt kohtusse pöördumiseviisist, vastuolus PS § 15 lg-ga 1, § 12 lg-ga 1 ja §-ga 11. Õiguskantsler märgib siiski, et praegusel juhul ei ole riigilõivude soodus- ja täismäära erinevus märkimisväärne, mistõttu võib abstraktse analüüsi tulemusena või elektroonilise e-toimiku edasiarendamisel jõuda ka järelduseni, et selline seadusandja meede on põhiseaduspärane. Õiguskantsleri hinnangul ei ole ka riigilõivu täismäär 10 eurot eraldiseisvana ülemäära kõrge piirang võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks.

7. Justiitsminister on seisukohal, et RLS § 57 lg-s 8 kehtestatud riigilõivumäärade eristamine ei ole proportsionaalne ja on vastuolus PS § 12 lg-ga 1 osas, mille kohaselt võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse esitamisel tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

PÕHISEADUSEGA VASTUOLUS OLEVAKS TUNNISTATUD SÄTE

8. Riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 29.06.2012; RT I, 20.11.2013, 3) § 57 "Tsiiviilkohtumenetluse toimingud" lg 8:

"(8) Võlgniku, tema surmakorral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldaja pankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või töötaja poolt tööandjast vastu pankrotiavalduse esitamisel tööõigussuhtest tuleneva nõude alusel tasutakse riigilõivu 10 eurot. Kui nimetatud avaldus esitatakse elektrooniliselt veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, tasutakse riigilõivu 5 eurot."

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

9. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema vaidluse lahendamisel asjasse puutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2).

10. Otsustades võlgniku pankrotiavalduse menetlusse võtmise üle, tunnistas Harju Maakohus 21. veebruaril 2014. amäärusega tsiiviilasjas nr 2-14-910 RLS § 57 lg 8 põhiseadusevastaseks ja jättis kohaldamata. Avalduse menetlusse võtmise otsustamisel oli RLS § 57 lg 8 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis asjasse puutuv osas, mis sätestab võlgniku pankrotiavalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu 10 eurot, kuid avalduse elektroonilise esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu 5 eurot.

11. Riigikohus on õigusselguse tagamise eesmärgil lugenud asjasse puutuvaks sätteid, mis on vaidlustatud normiga tihedalt või lahutamatu seotud (vt Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 13. veebruaril 2007. a otsuskohtuasjas nr 3-4-1-16-06, p 18; 9. aprillil 2008. a otsuskohtuasjas nr 3-4-1-20-07, p 16). Eeltoodust tulenevalt hindab kolleegium praeguses kohtuasjas RLS § 57 lg 8 põhiseaduspärasust tervikuna, mitte üksnes võlgniku pankrotiavalduse esitamisel tasutav riigilõivu osas.

12. Põhiõiguse riive on selle kaitseala iga ebasoodus mõjutamine (vt alates Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 6. märtsil 2002. a otsusest asjas nr 3-4-1-1-02, p 12). Kohtumenetluses avalduselt riigilõivutasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lg 1 esimeses lausest tagatud igatüüpi põhiõigust pöörduda oma õiguste rikkumise korral kohtu poole (Riigikohtu üldkogu 6. märtsil 2012. a otsus asjas nr 3-2-1-67-11, p 22.1) ja PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 12. septembril 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-26-13, p 18). Seejuures riivab RLS § 57 lg 8 intensiivsemalt nende isikute põhiõigusi, kes esitavad avalduse kohtule muul viisil kui avaliku e-toimikukaudu (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembril 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 48–49). Vaidlusalune RLS § 57 lg 8 riivab ka PS § 12 lg-s 1 tagatud võrdsuspõhiõigust, kuna kohtleb erinevalt isikuid, kes esitavad avalduse veebilehe www.e-toimik.ee kaudu, ja isikuid, kes esitavad sama hinnaga avalduse muul viisil.

13. Vaidlustatud säte kehtib alates 1. juulist 2012. XII Riigikogu seaduseelnõu 206 SE seletuskirja kohaselt on riigilõivumäärade kohtusse pöördumise viisist sõltuvusse seadmisel sihiks riigi ressursside säästlik ja otstarbekohane kasutamine, täpsemalt soov vähendada kohtute koormust tehnilise töö vähenemiseks, ja sel eesmärgil ka avaliku e-toimiku kasuks otsustama motiveerimine.

14. Kolleegium tunnistas 10. detsembril 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 põhiseaduse vastaseks jakehtetuks RLS § 57 lg-d 1 ja 15 ning lisa 1 alates 1. juulist 2012 kehtivas redaktsioonis osas, mis sätestas tsiiviilkohtumenetluses avalduse muul viisil esitamisel kohustuse tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektrooniliselt esitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

15. Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis selles otsuses, et avalduse esitamise viisist sõltuvate lõivumäärade eristamise eesmärgiks on menetlusökonoomia, mis tähendab tõhusat menetlust samal ajal riigi ressurssidesäästmisega. Kohtute tehnilise töö väidetakse vähendamise ja elektroonilise asjaajamine ning väljaspool avalikku e-toimikut esitatud avaldustega kaasnevate võimalike lisakulude panemine menetlusosalistele saavad olla üksnes vahendid menetlusökonoomia saavutamiseks, mitte iseseisvad eesmärgid põhiõiguste piiramiseks. Menetlusosaliste osalemist õigusemõistmise kulutuste kandmises on Riigikohus

küll pidanud riigilõivu tasumisel legitiimseks, kuid see ei saaalati õigustada isikute erinevat kohtlemist riigilõivu tasumisel. Sarnases olukorrasolevate menetlusosaliste erinev kohtlemine lõivu tasumisel peab ülekaalukaltaitama kaasa tõhusamale menetluse toimumisele (Riigikohtu põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p 56).

16. Avalduse esitamiseviisist sõltuvate lõivumäärade eristamine ei olnud Riigikohtu hinnangul sobivvahend eesmärgi saavutamiseks. Kohtute tehnilise töökoormuse vähendamine eisuurenda menetlusökonomiat, kui sellega ei vähene õigusemõistmisega kaasnevressursikulu ühiskonnas tervikuna. Vahendi sobivuse paneb kahtluse alla eelkõige see, et TsMS § 56 annab võimaluse pidada tsiviilasjadestoimikut paralleelselt ka paberil ning suurel osal menetlusosalistel puudubvõimalus või oskus arvutit ja Internetti kasutada või võimalus andadigitaalalkirja (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsus kohtuasjas nr 3-4-1-20-13, p-d 60–65).

17. Tuginedes Riigikohtupõhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 10. detsembri 2013. a otsuses kohtuasjas nr 3-4-1-20-13 toodud õiguslikele põhjendustele jajahindudes PSJKS § 15 lg 1 p-st 2, tunnistab Riigikohus RLS § 57lg 8 põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks osas, mis sätestab, et võlgniku, tema surma korral pärandvara suhtes pärija või pärandi hooldajapankrotiavalduse, füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avalduse või tööõigussuhtesttuleneva nõude alusel töötaja poolt tööandja vastu pankrotiavalduse muul viisiesitamisel tuleb tasuda riigilõivu suuremas määras kui avalduse elektrooniliseesitamisel veebilehe www.e-toimik.ee kaudu.

Priit Pikamäe, Tõnu Anton, Lea Kivi, Hannes Kiris, Jaak Luik